

institute, the first director of the Institute for Scientific and veterinary practice. Shows its contribution to the development of refrigeration for long-term storage of meat.

Key words: Professor Dedyulin A.V., veterinary-sanitary examination.

УДК 619:616.98

НАРОДОВОЛЕЦЬ З ХАРКІВСЬКОГО ВЕТЕРИНАРНОГО ІНСТИТУТУ

Корольов А.Г., к. вет. н

Національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини»,
м. Харків

Анотація. У цій роботі висвітлено матеріал про бувшого студента Харківського ветеринарного інституту, члена Виконавчого комітету першої в Росії політичної партії "Народна воля", Степана Григоровича Ширяєва.

Ключові слова: С.Г.Ширяєв, партія «Народна Воля».

Степан Григорович Ширяєв (Лондон, 1878)

Актуальність проблеми. Ім'я С.Г. Ширяєва тісно пов'язано з першою в Росії політичною

партією "Народна воля". Він брав безпосередню участь в розробці програми і статуту партії, був творцем і першим керівником її динамічної лабораторії, здійснював загальне технічне керівництво трьома заходами народовольців на імператора Олександра II в листопаді 1879 р.

С.Г. Ширяєв був центральною фігурою процесу "16-ти" - першого суду над партією "Народна воля", який став великою суспільно-політичною подією свого часу і мав не лише всеросійський, але і міжнародний резонанс.

Нині тероризм є однією з глобальних проблем людства. Терористичні акти стали реальністю сучасного світу. Це визначає актуальність теми, необхідність вивчення витоків і особливостей тероризму, у тому числі на прикладі історичного досвіду Росії і діяльності конкретної історичної особи.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом для досліджень послужили фонди Харківського обласного державного архіву, Харківської наукової бібліотеки ім. В.Г.Короленка і наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна.

Результати дослідження. 27 жовтня (8 листопада за новим стилем) 2013 року виповнилося 156 років з дня народження одного з видатних діячів російського визвольного руху 1870-1880-х рр., члена Виконавчого комітету першої в Росії політичної партії "Народна воля", творця і першого керівника її знаменитої динамічної лабораторії, Степана Григоровича Ширяєва. Він народився в 1857 році в селі Таволожка Вязьмінської волості Петрівського повіту Саратовської губернії в сім'ї керівника маєтком поміщиків Язикових Григорія Степановича Ширяєва. Батьки Ширяєва були дуже релігійними людьми. Його мати, Лариса Іванівна, була дочкою дякона Сергєєва з міста Петровска. Завдяки протекції і матеріальній підтримці Язикових, Степан Ширяєв ще в 1868 році поступив в Саратовську чоловічу гімназію. У перші свої гімназичні роки він і жив в Саратові у будинку Язикових. Григорій Степанович Ширяєв помер 16 вересня 1870 року від холери. На руках вдови залишилися, окрім старшого Степана, три його молодших брата і сестра. Степану, що залишився в сім'ї за старшого, рано довелося почати заробляти на життя уроками. Завдяки цьому він зміг винаймати квартиру для себе і братів. Збереглася "Загальна книга балів учнів Саратовської гімназії на 1873/74 навчальний рік". З неї видно, що в 6-му класі, за рік до залишення

ним цього учбового закладу, Степан Ширяєв був кращим з 28 учнів свого класу, з яскраво вираженими гуманітарними схильностями. А в 1874-1875 рр. він вже вважався одним з найбільш видатних членів гімназичного гуртка самоосвіти соціалістичних ідей, що займалися поширенням серед гімназистів.

Восени 1875 року Степан вступив до Харківського ветеринарного інституту, де зблизився з місцевою радикально налагодженою молоддю, підтримував зв'язок з саратовськими гуртками, які забезпечував забороненою літературою. Із-за припинення виплати стипендії наступного року залишив навчання і повернувся в Саратов, де декілька місяців разом з Ф.Є.Герасимовим і старим знайомим гімназистом С. М. Бобоховим координував дії підпільної організації, що займалася пропагандою серед робітників.

У 1876 році Степан вів соціалістичну пропаганду вже серед саратовських робітників у складі найбільшого у той час в Поволжі революційного гуртка, заснованого студентом Московської Петрівської сільськогосподарської академії Федором Єрмолайовичем Герасимовим. Незадовго до розгрому гуртка, восени 1876 року, Степан Ширяєв поїхав за кордон. Два роки він жив в Англії і Франції, працював шлюсарем в Лондоні на фабриці електричних двигунів, в Парижі - в майстернях електричного освітлення у видатного росіянина електротехніка, винахідника першої у світі електричної свічки Павла Миколайовича Яблочкова. У жовтні 1878 року прилучився до гуртка російсько-польських соціалістів-пропагандистів, статут якого був написаний одним з ідеологів народництва Петром Лавровим. В середині листопада того ж року, як емісар гуртка, повернувся в Росію і, як член суспільства "Земля і воля", декілька місяців вів пропаганду серед петербурзьких робітників разом з Георгієм Валентиновичем Плехановим.

У травні 1879 року С.Ширяєв вступає в створену усередині таємного товариства "Земля і воля" надтаємну терористську групу "Свобода або смерть" і формує динамічну лабораторію. Після розколу "Землі і волі" на дві партії, "Народна воля" і "Чорний переділ", Степан Ширяєв стає членом Виконавчого комітету партії "Народна воля", бере участь в розробці її програмних і статутних документів. Він продовжує керувати роботою по виготовленню динаміту, завдяки якому "Народна воля" змогла підготувати серію замахів на імператора Олександра II восени 1879 року. Діяльність "Народної волі", що об'єднувала близько 20000 учасників і співчуваючих, в основному була пропагандистською, агітаційною і організаторською. Але на думку народовольців, імператор Олександр II повинен був нести особисту відповідальність за жорстокі репресії, тяжке положення селянства, реакцію в області просвіти і внутрішньої політики. Чергові страсти революціонерів влітку 1879 р. посилювали мстиву активність народовольців. 26 серпня 1879 р. на спеціальному засіданні Виконавчий комітет виніс Олександрові II смертний вирок. Було прийнято рішення підготувати ряд замахів шляхом його повернення з Криму - під Москвою, Одесою і Олександрівськом. Здійснюючи загальне технічне керівництво замахами, С.Ширяєв взяв безпосередню участь в підкопі під полотно Московсько-Курської залізниці, і саме він 19 листопада, замкнувши ланцюг, зробив вибух царського потягу. Цей вибух притягнув до "Народної волі" увагу громадськості не лише в Росії, але і Європі. 4 грудня 1879 р. Степан Ширяєв був заарештований в одному з готелів Петербургу. Тільки завдяки свідченням заарештованого народовольця Григорія Гольденберга, хитрістю схиленого до зради, особа і роль Степана Ширяєва в революційному русі стали ясні владі, і йому були пред'явлені звинувачення у виробництві динаміту, а також участі в замаху 19 листопада 1879 р. З 25-го по 30 жовтня 1880 року відбувся "процес шістнадцяти" - перший суд над партією "Народна воля". На цьому процесі "Народна воля" уперше заявила про себе як партія. Степан Ширяєв виступив з яскравими розмовами, в яких виклав програму "Народної волі", її цілі і засоби, підкресливши, що терор в її діяльності займає другорядне місце. Крилатими для багатьох революціонерів стали вимовлені їм на суді останні слова: "Червоний терор Виконавчого комітету був лише відповіддю на білий терор уряду. Не будь останнього, не було б і першого". Таким чином, Степан Ширяєв виконав роль видатного захисника партії перед громадською думкою Росії і Європи.

Його, першим з народовольців, замість вічної каторги, що декларує перед суспільством, влада приречла на повільну, тяжку смерть в холодному, сирому казематі Олексіївського рavelіну Петропавлівської фортеці. Він помер вже 18 серпня 1881 року. Сучасники Ширяєва вважали його швидку смерть в Секретному будинку загадковою, хоча згідно офіційної версії він помер від туберкульозу легенів. Але зіставлення опублікованих і архівних джерел дозволяє дійти висновку, що Степан Григорович Ширяєв на знак протесту проти зробленої йому "царської милості" і проти нелюдяного тюремного режиму наклав на себе руки.

Література

1. Автобиографическая записка Степана Ширяева // Красный архив. М.; Л., 1924. Т. 7. С. 74-97.
2. Державний архів Харківської області (ДАХО). - Ф.928. - Оп.1. - Од.зб.4685. - Ширяєв Степан Григорович.

3. Дмитриева О.Н. С.Г. Ширяев: годы эмиграции // Вестн. СГСЭУ. 2008. № 1 (20). С. 102–105.
4. Дмитриева О.Н. С.Г. Ширяев в общественном движении Саратовской губернии // Краеведение и архивное дело в провинции: исторический опыт и перспективы развития. Саратов, 2006. С. 206–219.
5. Дмитриева О.Н. К биографии С.Г. Ширяева: (Неопубликованные воспоминания А.Д. Ширяевой-Дубровиной) // Саратов, 2007. Вып. 22. С. 158–167.
6. Дмитриева О.Н. Новое о С.Г. Ширяеве // Изв. Сарат. ун-та. Нов. сер. Сер. История. Международные отношения. 2008. Т. 8, вып. 1. С. 83–91.
7. Заседание С.-Петербургского военно-окружного суда по делу о 16-ти лицах, обвиняемых в государственных преступлениях // Правительст. вестник. 1880. 26 окт. – 11 нояб. № 241–255; Моск. вед. 1880. 26 окт. – 8 нояб. № 299–310; 17–19 нояб. № 319–321.
8. Тактика революционной борьбы: (Письма С.Г. Ширяева к П.Л. Лаврову) // Голос минувшего на чужой стороне. 1927. № 5. С. 202–210
9. Tun A. Geschichte der revolutionären Bewegungen in Russland. Leipzig, 1883. S. 269.
10. Троицкий Н.А. Народная воля перед царским судом / Н.А.Троицкий. - Изд. Сарат. у-та, 1983. – 422 с.
11. Ширяев С.Г. Два письма к редактору «Вперед!» / Былое. 1903–1904. № 2 // Русская историческая библиотека. 1906. № 5. С. 21–29.

НАРОДОВОЛЕЦ ИЗ ХАРКОВСКОГО ВЕТЕРИНАРНОГО ИНСТИТУТА

Королёв А.Г., канд.вет.наук

Национальный научный центр «Институт экспериментальной и клинической ветеринарной медицины», г. Харьков

Аннотация. В этой работе отражен материал о бывшем студенте Харьковского ветеринарного института, члене Исполнительного комитета первой в России политической партии "Народная воля", Степане Григорьевиче Ширяеве.

Ключевые слова: С.Г.Ширяев, партия «Народная Воля».

MEMBER OF THE «NARODNAYA VOLYA» FROM THE KHARKOV OF VETERINARY INSTITUTE.

Koroliyov A.G, Cand. Sc. (Vet. Med.)

National scientific center "Institute of experimental and clinical veterinary medicine", Kharkov

Summary. In this work material is reflected about the former student of the Kharkov veterinary institute, member of the Executive committee of the first in Russia political party " Narodnaya volya ", Stepan Grigorievich Shirayev.

Key words: S.G.Shirayev, party " Narodnaya volya ".

УДК 93/94:636.1«16»

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗНАЧЕННЯ КОНЯРСТВА В ЖИТТІ ДЕРЖАВИ ЗАПОРІЗЬКА СІЧ

Юрченко В. В., аспірант⁵ vadikas@ukr.net

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Анотація. Подається історія розвитку конярства в житті держави Запорізька Січ. У цей період козаччина виступала як категорія державно – політична, з власною внутрішньою і зовнішньою політикою та своєю ідеологією.

Ключові слова: конярство, Запорізька Січ.

Актуальність проблеми. Часткою життя і економіки у державі Запорізька Січ було

⁵ Науковий керівник – професор, д. вет. н. Рудик С. К.